

התפסה בנדר ובשבועה

חלק א'

הגמ' בשבועות (כ.) מביאה ברייתא: "ת"ר, מבטא- שבועה. איסר- שבועה. איסור איסר: אם אתה אומר איסר שבועה- חייב, ואם לאו- פטור". הגמ' מביאה מחלוקת אמוראים בפירוש הברייתא. אביי מפרש: "איסר מתפיס בשבועה. איסור איסר: אם אתה אומר מתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי- חייב, ואם לאו- פטור". לעומתו רבא מפרש: "לעולם אימא לך מיתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי, וה"ק, מבטא- שבועה, איסר- נמי שבועה. אסריה דאיסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה, הוציאו בלשון נדר- נדר, בלשון שבועה- שבועה". הגמ' כותבת: "ואזדו לטעמייהו, דאיתמר, מתפיס בשבועה: אביי אמר- כמוציא שבועה מפיו דמי, ורבא אמר- לאו כמוציא שבועה מפיו דמי. מיתבי, איזה איסר האמור בתורה- האומר הרי עלי שלא אוכל בשר, שלא אשתה יין, כיום שמת בו אביו... בשלמא לאביי, מדמתפיס בנדר נדר מתפיס בשבועה שבועה, אלא לרבא קשיא. א"ל רבא, תריץ ואימא הכי: איזהו איסר נדר האמור בתורה" וכו'.

נחלקו הראשונים בפירוש דברי הגמ': **רש"י** (כ. ד"ה והוא שנדור) מפרש, שדין התפסה בנדר שווה לדין התפסה בשבועה, ולכן הגמ' מקשה, שמכך שהברייתא כותבת שניתן להתפיס בנדר מוכח שניתן להתפיס גם בשבועה, ודלא כרבא. הגמ' מתרצת, שניתן להתפיס בנדר ובשבועה רק כשמזכיר לשון איסור.

בניגוד לדברי רש"י, **תוס'** (כ. ד"ה אלא) כותבים: "אע"ג דרבא נמי מודה דמתפיס בנדר נדר, דמשנה שלימה היא- מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני, וכן בנדריים קאמר דבקרבן הוי נדר, מ"מ פריך לרבא אמאי דמפרש איסר דקרא מתפיס. ורבא משני דלא קאי איסר דקרא". מדברי תוס' עולה, שקיים חילוק לגבי התפסה בין נדר לשבועה, ויש לעמוד על יסוד החילוק ביניהם. [עוד יש להבין, כיצד רש"י יסביר את המקורות שהביאו תוס', ומהם עולה שלכו"ע ניתן להתפיס בנדר].

כשיטת תוס' כותב גם **הרי"ף** (ח. בדפי הרי"ף), שמחלק בצורה מפורשת בין נדר, שניתן להתפיס בו, לבין שבועה, שלא ניתן להתפיס בה.

הר"ן (ח. בדפי הרי"ף) מעלה אפשרות בביאור החילוק בין נדר לשבועה, שדוקא לגבי נדר מועילה התפסה, הואיל ונדר הוא איסור חפצא, ולכן ניתן להתפיס בחלות הקיימת בחפץ, אולם בשבועה, שהיא איסור גברא, ולכן קיימת חלות בחפץ, לא שייכת התפסה. הר"ן כותב, שלפי יישוב זה, התפסה בשבועה אינה מועילה רק במתפיס חפצא בחפצא, אך במתפיס גברא מגברא, התפסה תועיל גם בשבועה. [כ"כ הר"ן בנדריים (יד. ד"ה הילכך לעניין הלכה) למסקנה]. הר"ן מעיר, שבדברי הרי"ף מפורש שבכל אופן התפסה אינה מועילה בשבועה, וא"כ אין זה טעם החילוק לפי הרי"ף.

הר"ן כותב בביאור שיטת הרי"ף, שהתפסה שייכת דוקא בנדר, משום שכל מהות נדר היא דוקא ע"י התפסה, אולם היא אינה שייכת בשבועה, שעיקרה הוא בלא התפסה. לפי חילוק זה עולה, שבנדר מועילה התפסה גם בגברא וגם בחפצא, ואילו בשבועה התפסה אינה מועילה בכל אופן.

הרמב"ם (שבועות ב, ח-ט) כותב: "שמע חבריו נשבע ואמר ואני כמותך, הואיל ולא הוציא שבועה מפיו ולא השביעו חבריו- הרי זה פטור, וזהו מתפיס בשבועה שהוא פטור. וכן אם נשבע שלא אוכל בשר זה, וחזר ואמר- הרי הפת הזו כבשר הזה- הרי הוא פטור על הפת, שהרי לא הוציא שבועה מפיו אלא התפיסה. ואע"פ שהוא פטור מן המלקות או מן הקרבן, אסור לו לאכול אותה הפת שהתפיסה בשבועה". ובהל' נדרים (ג, א) כותב הרמב"ם: "ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועות ביטוי... המתפיס בשבועה פטור ובנדרים חייב".

מדברי הרמב"ם עולה שבדומה לרי"ף הוא ג"כ סובר שהתפסה מועילה דוקא לגבי נדר ולא לגבי שבועה, ובשבועה התפסה אינה מועילה בין בגברא ובין בחפצא¹. בשיטת הרמב"ם לא ניתן לבאר כהסבר הר"ן, שהתפסה שייכת דוקא בנדר משום שכל מהות נדר היא דוקא ע"י התפסה, היות ומדברי הרמב"ם (ריש הל' נדרים) משמע, שעיקר הנדר הוא אף בלא התפסה (וכן דייק מדבריו המל"מ שם). אי"כ, לפי הרמב"ם, הדרא קושיא לדוכתא, שלא ברור החילוק בין נדר לשבועה לגבי התפסה.

הרמב"ם כותב, שפטור במתפיס בשבועה- "שהרי לא הוציא שבועה מפיו אלא התפיסה". מדיוק דבריו עולה, שיסוד הפטור במתפיס בשבועה הוא משום שבשבועה קיימת הלכה שצריך להוציא בפיו לשון שבועה מפורשת, וכל עוד לא הוציא לשון שבועה כזאת, חיובי השבועה אינם קיימים. מן הדברים עולה הגדרה מחודשת בחילוק שבין נדרים לשבועות. בשבועות קיים דפוס לשון קבוע ומוגדר שצריך להאמר כדי להחיל שבועה. אולם בנדרים אין לשון קבועה, ובכל אופן שאדם אוסר על עצמו חפץ מסוים, הנדר חל.

כהבנה זו משמע מדברי הרמב"ם (נדרים א, א) בהגדרת מהותם של הנדרים: "הנדר נחלק לשתים מחלקות. החלק הראשון הוא שיאסור אדם על עצמו דברים המותרים לו... בכל לשון שיאסר ה"ז נאסר בהן, ואע"פ שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם ולא כינוי וכו'. וא"כ, הגדרת נדרים היא, שהאיסור חל בכל נוסח ובכל לשון. אולם לגבי שבועה הרמב"ם מגדיר בצורה מדויקת את לשון השבועה ואת הזכרת השם הנצרכת לקיום השבועה (עי' הל' שבועות ב, ב- ד).

עפ"ז מוסבר החילוק בין נדר לשבועה לגבי התפסה. אביי ורבא נחלקו האם התפסה נחשבת כאילו הוציא לשון שבועה מפיו, אך מחלוקתם שייכת רק לגבי שבועה, שיש בה צורך בלשון קבועה ומושלמת, אך בנדר שחל בכל לשון ובכל אופן, התפסה מועילה לכו"ע.

ראיות שיש דין לשון קבועה בשבועה

א. **הרמב"ם** (שבועות ב, ב- ד) כותב: "אחד הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוחד או באחד מן הכינויים, כגון שנשבע במי ששמו חנון ובמי ששמו רחום ובמי ששמו ארץ אפים וכיוצא בהן בכל לשון,

¹ הרמב"ם מוסיף, שהמתפיס בשבועה בחפצא- "ואע"פ שהוא פטור מן המלקות ומן הקרבן, אסור לו לאכול אותה הפת שהתפיסה בשבועה" (הטור בסי' רלט כותב, שלשיטתו קיים איסור בכל אופן של התפסה. הב"י טוען, שמשמע דקיים איסור דוקא במתפיס בחפצא, ועי' רדב"ז שבועות ב, ח). נראה, שבעניין זה הרמב"ם נוטה משיטת הר"ף, שלפי הר"ף נראה שכלל לא קיים איסור בהתפסה בשבועה. יש לעמוד על יסוד האיסור בהתפסה בשבועה, שאם התפסה אינה כשבועה, לכאורה לא אמור להיות כלל איסור בהתפסה. הר"ן (ז: בדפי הר"ף) הביא בשם הר"י מיגאש, שלמרות שהתפסה אינה כשבועה קיים איסור, אך האיסור הוא מדרבנן בלבד, גזירה שמא יתפיס בגברא. אולם הרמב"ם סובר שגם התפסה בגברא אינה חלה, וא"כ לפי שיטתו טעם זה אינו שייך. ועוד, שמדברי הרמב"ם משמע בפשטות, שבהתפסה קיים איסור דאורייתא.

הרי זו שבועה גמורה... אמר אלה או ארור או שבועה ולא הזכיר שם ולא כינוי, הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו, אבל אינו לוקה ולא מביא קרבן אם עבר על שבועתו עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדים או כינוי מן הכנויין כמו שבארנו". מפשט לשון הרמב"ם נראה, שקיימים שני מסלולים שונים של שבועה: א. שבועה המחייבת קרבן ומלקות, ובה צריך להזכיר שם. ב. שבועה האוסרת לעבור על דבריו, ובה אין צורך בהזכרת השם.

הרמב"ם (שבועות יב, ג) כותב: "מי שנשבע בשמים ובארץ ובשמש וכיוצא בהן, אע"פ שאין כונתו אלא למי שבראם, אין זו שבועה". **המחנה אפרים** (הל' שבועות סי' ג) מקשה על הרמב"ם, מדוע הזכרתו את השמים והארץ פוגעת בשבועה וגורמת שכלל לא יאסר, והרי כונתו למי שבראם, וא"כ מדוע שבועה זו גרועה יותר משבועה בלא הזכרת שם, שלפי הרמב"ם קיים איסור לעבור על השבועה?²

לכן נראה, שגם הרמב"ם מודה ששבועה חלה רק כאשר משמעותה היא שבועה בשם, אך כדי שהשבועה תאסור אין צורך בהזכרת שם מפורשת, שהמשמעות של שבועה היא שבועה בשם³. אולם כדי להתחייב בחיובי השבועה צריך להזכיר את השם בצורה מפורשת, משום שהזכרת השם היא חלק מהותי מנוסח השבועה, ובחיובי השבועה מתחייבים רק על שבועה בנוסח המלא והמושלם.

מכך עולה, שהרמב"ם משווה בין דין התפסה בשבועה לבין דין שבועה בלא שם, ובשניהם קיים איסור על אמירת השבועה למרות שהשבועה לא נאמרה בלשונה המושלמת והמוגדרת⁴. א"כ, לפי הרמב"ם עולה, שמתחייב בשבועה רק כשאומר לשון שבועה מדויקת ומושלמת, אך קיים איסור בכל מקרה⁵.

ב. הר"ן (נדרים ב, א ד"ה ושבועות) כותב, ששם בלא אמירת לשון שבועה מחייב בשבועה. האור שמח (שבועות ב, ו) מדייק מדברי הרמב"ם, שגם כאשר הזכיר שם צריך לומר גם לשון שבועה. נראה שהדברים מתאימים עם ההבנה שלפי הרמב"ם בשבועה יש צורך בנוסח קבוע ומוגדר, ולכן גם כאשר מזכיר שם אינו נפטר מאמירת לשון השבועה, משום שזהו נוסח השבועה, בלשון שבועה ובהזכרת השם.

ג. ניתן לדייק את החילוק העקרוני בין נדר לשבועה גם מלשון הרמב"ם לגבי כינויים. בהל' נדרים (א), טז) הרמב"ם כותב: "יש מקומות שאנשיהן עלגים ומפסידין את הלשון ומכנין על הדבר בדבר אחר, הולכין שם אחר הכינוי... הולכין אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן". ואילו בהל' שבועות (ב, ה) הרמב"ם כותב: "ולא השבועה בלבד אלא כל כינוי שבועה כשבועה... כיון שאמר לשון שמשמעו וענינו שבועה הרי זה חייב כמי שהוציא לשון שבועה". **הקונטרס הביאורים** (סי' א) מדייק, שהרמב"ם מדגיש

² ועי' בהשגות הראב"ד (על אתר), שאכן כותב: "א"א, לחייב עליה קאבן ומלקות", כלומר שדוקא מחיובי השבועה פטור, אך איסורא איכא. לפי דבריו עולה, שאיסור שבועה קיים בלא הזכרת השם כלל. ועי' הבערות המגיה על המחנה אפרים, שמתרץ את קושיית המחנה"א: "דהיינו טעמא משום דבעינן פיו ולבו, וכיון דמשמע לשמים ממש, ליכא פיו". אך לכאורה עדיין קשה, מדוע אינו נאמן לפרש את דיבורו, כפי שאדם נאמן לפרש את דיבורו בכל השבועות והנדרים.

³ כך כותב במפורש התוס' רי"ד (ט: ד"ה וטעמא מאי): "מהכא משמע, דשבועה אינו צריך להזכיר השם, אלא כיון שאומר שבועה כאילו אמר בשם דמי... והאי דתנן בפרק שבועת העדות- בשמים ובארץ פטורין... שאין זו שבועה, דודאי כשהשביעם בשבועה סתם הן חייבין, סתם שבועה בשם משמע, אבל כשפירש בשמים ובארץ, אין זו שבועה של כלום" וכו'. ועי' בחינוך (מצוה ל), שג"כ כותב כדברים האלה.

⁴ עי' קה"י סי' א, שכתב בדומה לזה.

⁵ יש לעיין בגדר האיסור הקיים בהתפסה בשבועה ובשבועה בלא שם. איסור דומה ניתן למצוא בדברי הרמב"ם (נדרים ה, א) לגבי המדר את חברו, שחבירו אינו עובר בכל יחל, אך אסור לו לעבור על הנדר (וכן עי' הל' שבועות ה, ד, ויתכן שגם שם כוונת הרמב"ם לחיוב לקיים את השבועה, אך אין התחייבות בקרבן ובמלקות). יתכן שלמרות שדיני השבועה והנדר אינם חלים במקרים האלה, אסור לעבור על דיבורו משום "מוצא שפתיך תשמור". ויל"ע בכל זה, ואכמ"ל.

דוקא בהל' שבועות שכינויים נחשבים כאילו הוציא את הלשון עצמה מפיו ובהל' נדרים אינו מזכיר זאת, משום שדוקא בשבועות יש צורך בהזכרת לשון מפורשת ומוגדרת, אך נדרים חלים בכל צורת נוסח ובכל לשון, ולכן לגבי נדרים הרמב"ם לא הוצרך לומר שכינויים נחשבים כלשון נדר ממש.

ד. תוס' (נדרים ב: ד"ה ומ"ש) כתבו, שאין דין ידות בשבועה. בדברי הר"ן (ז. ד"ה הפקר) מפורש שקיים דין ידות גם לגבי שבועה, משום שכתוב: "איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה", וא"כ נדר ושבועה הוקשו זה לזה. הר"ן מוכיח שקיים דין ידות גם בשבועה מהמשנה (ט). האומרת: "כנדרי רשעים- נדר בנזיר ובקרבת ובשבועה".

המאירי (ג.) מביא את שיטת התוס', שאין דין ידות בשבועה, ומעיר שכך משמע שסובר גם הרמב"ם, שמביא את דין ידות דוקא לגבי נדר ולא לגבי שבועה. המאירי מקשה על התוס' והרמב"ם מהמשנה (ט). האומרת: "כנדרי רשעים- נדר בנזיר ובקרבת ובשבועה", אך כותב בביאור מקור שיטה זו: "וממה שמצינו בשלישי של שבועות שנשתנה דינה מנדר אף לענין התפסה, שאם נשבע על הכיכר שלא יאכלנו ואמר על כיכר אחר- הרי עלי זה כזה, אין בו דין שבועה, דמתפס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי... ומאחר שראו שהשבועה יצאה מכלל דין נדר ונזירות לענין התפסה ולא ראו שיזכירו בשום מקום יד לשבועה, לא במס' שבועות ולא במס' נדרים ולא במס' נזיר, החליטו את הדבר לומר שאין יד לשבועה".

יש להבין, מדוע החילוק הקיים בין נדר לשבועה ביחס לדין התפסה מלמד על חילוק ביניהם לגבי דין ידות, ולכאורה לפי הסברי הר"ן השונים לחילוק בדין התפסה בין נדר לשבועה, זהו חילוק השייך דוקא לדין התפסה, ובפשטות לא שייך ללמוד ממנו לדין ידות. אולם לפי הביאור המוצע בשיטת הרמב"ם, דברי המאירי מוסברים. בשבועות קיים דין המצריך אמירת לשון מוגדרת וקבועה, ולכן התפסה אינה מועילה. אולם בנדר אין דין כזה, וניתן לידור בכל צורת התנסחות, ולכן התפסה ג"כ מועילה. וא"כ הוא הדין לגבי ידות. ידות מועילים דוקא לגבי נדר, שבהם אין צורך ללשון מוגדרת וקבועה, אך בשבועה שצריך לומר לשון מוגדרת וקבועה, דין ידות אינו שייך לחייב בחיובי השבועה. [אך יתכן שידות יגרמו לכך שיהיה איסור לעבור על השבועה בלא חיובי השבועה, ויש לעיין בזה].⁶

ה. מרן הגר"א שפירא זצ"ל (מובא בשיעוריו עמ' רסב) מביא, שהר"ן (שבועות טז: בדפי הר"י) כותב בשם הרמב"ן, שלפי רבנו, דוקא בשבועה אין אומרים "מכלל לאו אתה שומע הן", משום שכתוב "ושמע קול אלה". ובפשטות יסוד הדברים הוא כאמור, שבשבועה קיים דין המצריך לשון קבועה ומוגדרת בדוקא.

⁶ מרן הגר"א שפירא זצ"ל (בשיעוריו עמ' רנה) מתרץ את קשיית המאירי על תוס' מהמשנה (ט), ש"כנדרי רשעים" אינו יד אלא כינוי. כך דייק מלשון הרמב"ם (מעשה הקרבנות יד, יא): "האומר הרי עלי כנדרי רשעים שמנדרהן נזיר וקרבת ושבועה- חייב בכלן. כנדרי כשרין- לא נתחייב כלום. הרי עלי כנדבות כשרין- הרי זה נדר בנזיר ובקרבת. וכל כינויי קרבן בקרבן". ומכך שהרמב"ם הביא בהלכה הזאת את דין כינויים, משמע שגם החיוב בהאומר "כנדרי רשעים" הוא מדין כינויים (יעיין בדבריו בתירוץ הקושיא באופן נוסף). אך נראה, שלפי ההבנה שבשבועה שלא נאמרה בנוסח המלא והמושלם קיים איסור בלא התחייבות בחיובי השבועה, תתורץ קשיית המאירי, שאכן אסור לעבור על שבועה שחלה מדין ידות, ועל זה מדברת המשנה (ט), אך אינו מתחייב בחיובי השבועה (ועי' בגרנט ס' מז, שמתרץ באופן דומה). ונראה שע"פ תירוץ זה יוסבר מדוע תוס' כותבים שאין דין שבועה בידות, ואילו לקמן (ח. ד"ה האומר אשנה) כותבים: "...ועוד טובא קמ"ל דהכא הוי יד לשבועה", ולכאורה דבריהם סותרים זה את זה. אולם ע"פ הסבר זה יתורץ, שכוונת התוס' היא שאין דין ידות לגבי חיובי השבועה (ולזה מכוונים דבריהם ברף ב), אך גם בידות בשבועה יהיה קיים איסור (ולזה מכוונים דבריהם ברף ח).

דין שבועה בלשון נדר ע"פ האמור

נחלקו הראשונים בדין נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר. הר"ן (ב: ד"ה אידי) כותב, שלשונות אלו כלל אינן חלות. אך הרמב"ן כותב, שהנדר והשבועה חלים בכל מקרה מדין ידות. הטור (סי' רו) מדייק מדברי הרמב"ם (נדרים א, א) - "בכל לשון שיאסור הרי זה נאסר בהן", שנדר חל גם בלשון שבועה⁷. ע"פ דברינו נראה, שגם אם נדר בלשון שבועה חל, שבועה בלשון נדר לא תחול, משום שכדי להתחייב בחיובי השבועה צריך שיאמר את השבועה בלשונה הקבועה והמדויקת⁸. [נראה שכך מוכרחים לומר לפי ההבנה שנדר בלשון שבועה חל מדין ידות, ובצירוף השיטה שדין ידות אינו קיים בשבועה, ולפי"ז ודאי ששבועה בלשון נדר לא תחול].

חלק ב'

רש"י (שבועות כ. ד"ה איסור מיתפיס) מפרש, שלפי אביי, לשון איסור מהווה התפסה, והגמ' מסתפקת בדין התפסה. **תוס'** (ד"ה איסור) הקשו עליו, ולכן פירשו שניתן להתפיס בשבועה, והברייתא מסתפקת בדין אחר. באחת מהצעותיהם תוס' כתבו, שהברייתא הסתפקה האם ניתן להתפיס כיכר שלישי בכיכר השני שהתפיסו בו. דברי התוס' טעונים ביאור, שבפשטות לא אמור להיות חילוק בין הכיכר השני לשלישי לגבי ההתפסה, שאם ניתן להתפיס, בכל מקרה השבועה אמורה לחול, ואם אי אפשר להתפיס, בכל מקרה השבועה אינה אמורה לחול.

הרמב"ם (נדרים ג, ג-ד) כותב: "כיצד המתפיס בנדרים חייב: שמע חבירו שנדר ואמר ואני כמוך בתוך כדי דיבור- הרי זה אסור במה שנאסר בו חבירו. שמע השלישי ואמר ואני... בתוך כדי דיבורו של חבירו- הרי כולן אסורין. וכן האומר הבשר הזה עלי אסור, וחזר ואמר, אפי' אחר כמה ימים, והפת הזאת כבשר הזה, הרי הפת נתפסה ונאסרה. חזר ואמר- ודבש זה כפת הזאת, ויין זה כדבש זה, אפי' הן מאה- כולן אסורין".

המל"מ מקשה על הרמב"ם, מדוע במתפיס בגברא התפסה מועילה דוקא בתוך כדי דיבור, והרי התפסה בנזירות מועילה גם שלא בתוך כדי דיבור. עוד מקשה המל"מ, מדוע הרמב"ם מחלק בין התפסה בגברא לבין התפסה בחפצא, שהתפסה בגברא מועילה דוקא בתוך כדי דיבור, ואילו התפסה בחפצא מועילה גם שלא בתוך כדי דיבור.

הגר"ש שקופ (סי' ג) מתרץ, שיש שני סוגים של התפסה. יש התפסה בעצם החפץ הנדור, ויש התפסה בדיבור ובלשון הנדר. התפסה בעצם החפץ הנדור שייכת דוקא בנדרים ולא בשבועות, משום שרק בנדרים שייכת התפסה בחפץ, משום שנדרים הם איסור חפצא, לעומת שבועות שהם איסור גברא בלבד, ולכן התפסה בחלות שבחפץ אינה שייכת לגביהם, ולגבי זה לית מאן דפליג. הסוגיא בשבועות דנה לגבי האופן השני של ההתפסה, שהיא התפסה בלשון ובדיבור, ולגביה נחלקו אביי ורבא האם התפסה כזאת

⁷ אך עיי' בב"י (שם) שדוחה את הדיוק מהרמב"ם, ומבאר שאין כוונת הרמב"ם שניתן לידור בכל נוסח, אלא שניתן לידור בכל שפה. לשיטתו אין הוכחה מהרמב"ם שנדר בלשון שבועה חל. ועיי' בתשובות הרמב"ם (סי' נט), שמשמע שנדר בלשון שבועה אינו חל, וצ"ע.

⁸ אולם, כאמור, מסתבר שיהיה איסור לעבור על השבועה גם כאשר היא נאמרה בלשון נדר, כדין שבועה שחלה ע"י התפסה, אולם העובר עליה לא יתחייב בחיובי השבועה.

שייכת דוקא בנדרים או שגם בשבועות. לכן מובן החילוק שחילק הרמב"ם בין שני סוגי ההתפסה. התפסה בעצם החפץ מועילה גם שלא בתוכ"ד, אולם התפסה בלשון ובדיבור מועילה דוקא בתוכ"ד. בכך מוסבר גם החילוק בין התפסה בנזיר לבין התפסה באדם הנשבע. בהתפסה באדם הנשבע זו התפסה בדיבור, ולכן היא מועילה דוקא בתוכ"ד, ואילו התפסה בנזיר מועילה מדין התפסה בעצם החפץ, ולכן היא מועילה גם שלא בתוכ"ד⁹.

[עפ"י הגר"ש שקופ מבאר מדוע הרי"ף הוכיח שבנדרים מועילה התפסה מדין נזירות באומר - "ואני", וכן מ"הריני כיום שמת בו אביו", ולא ממשניות מפורשות שניתן לידור בקרבן וכדו', שהרי"ף רוצה להוכיח שבנדרים קיים גם הסוג השני של ההתפסה, שהיא התפסה בדיבור].

נראה, שהחילוק בין שני סוגי ההתפסה אינו קיים לשיטת הר"ן, שכותב, שדוקא בנדר ניתן להתפס משום שהוא חל על החפצא, וכן שדוקא בנדר ניתן להתפס משום שכל עיקר הנדר הוא דוקא ע"י התפסה. שכן חילוקים אלה שייכים דוקא לגבי התפסה בדיבור בפשטות חילוקים אלה אינם קיימים. לכן נראה, שלפי הר"ן, האופן היחיד של ההתפסה הוא בעצם החפץ.

הגרי"ד סולוביצ'יק (מובא ב"רשימות שיעורי מרן הגרי"ד הלוי" עמ"ס שבועות ח"א עמ' ט) מתרץ ע"פ החילוק בין שני מיני ההתפסה את קושיית תוס' על רש"י, שאיך יתכן שלרבא אין התפסה בנדר, והרי משניות מפורשות הן שניתן לידור בקרבן. אולם ע"פ יסוד זה מבואר, שהסוגיא עוסקת בהתפסה בדיבור, ולפי רבא, התפסה כזאת אינה שייכת לא בנדר ולא בשבועה, אך התפסה בקרבן היא התפסה בעצם החפץ הנדור, ולכ"ע היא שייכת בנדר.

הגרי"ד מביא בשם אביו הגר"מ (וכ"כ הקונטרס הביאורים סי' לב) לבאר עפ"י את דברי תוס', שלפי אביו, לכ"ע ניתן להתפס כיכר שני בכיכר ראשון, אך הברייטא מסתפקת האם ניתן להתפס כיכר שלישי בכיכר שני. ולכאורה דברי תוס' אינם מובנים, שאם התפסה מחילה שבועה, מדוע שיהיה חילוק בין כיכר ששבועתו נובעת מדיבור מפורש לבין כיכר ששבועתו נובעת מכח התפסה. אולם ע"פ היסוד האמור מבואר, שמהות התפסה היא התפסה בדיבור, ולכן ניתן להתפס דוקא כאשר קיימת לשון מפורשת. לכן הברייטא מסתפקת האם ניתן להתפס בכיכר ששבועתו חלה מדין התפסה, שיתכן שאין עליו דיבור מפורש שניתן להתפס בדיבור את הכיכר הנוסף.

כאמור, תוס' הקשו על רש"י, שלא ניתן להתפס בנדר מכך שניתן לידור בקרבן. מכך שהם לא חילקו בין התפסה בדיבור להתפסה בחלות בחפץ, משמע שלשיטתם קיים רק סוג אחד של התפסה, וע"פ האמור נראה, שלשיטתם כל התפסה היא התפסה בדיבור.

הקונטרס הביאורים (סי' לב) מסביר באופן זה גם את שיטת הריטב"א, שאב"י ורבא נחלקו האם ניתן להתפס כיכר שלישי בכיכר שני, שההשלכה של השאלה האם התפסה מחילה לשון מפורשת שלשבועה

⁹ הרמב"ם (נדרים ג, ה) כותב, שהתפסה ביום שמת בו אביו וכדו' מועילה אפי' לאחר כמה ימים. ויש לעיין, שהרי הגמ' מביאה את מקור דין זה המובא בברייטא בדיון בסוגיא, ואם מדובר על התפסה בעצם החפץ הנדור, א"כ מה טעם יש לומר שתועיל בו התפסה בשבועה.

ונדר היא, האם ניתן להתפיס בחפץ מותפס, משום שניתן להתפיס דוקא כאשר קיים דיבור מפורש, וכאמור.

סיכום

ניתן להבין את מהות ההתפסה בשתי הבנות יסודיות:

א. ההתפסה היא בחלות הקיימת בחפץ.

ב. ההתפסה היא בדיבור ובלשון הנדר והשבעה.

נראה, שהראשונים נחלקו בעניין זה:

לפי התוס' והריטב"א - ההתפסה היא בדיבור ובלשון הנדר.

לפי הר"ן - ההתפסה היא בחלות הקיימת בחפץ ("המשכת קדושה").

לפי הרמב"ם (עי"פ הגרש"ש) ורש"י (עי"פ הגרי"ד) - שתי ההבנות נכונות. הסוגיא בשבועות עוסקת בהתפסה בדיבור, אך קיים אופן נוסף של התפסה, והיא התפסה בחלות הקיימת בחפץ. אופן זה של התפסה שייך לכו"ע דוקא בנדר ולא בשבעה.